

Majhne evropske države v pripravi na globalizacijo: **Izzivi raznolikosti in udejstvovanja** **Študija primera: Slovenija**

Poročilo o 5. medkulturni izmenjavi dobrih praks

30. november – 1. december 2011, Ljubljana, Slovenija

Dogodek je organizirala Platforma za medkulturno Evropo v sodelovanju s KUD Pozitiv in Zavodom Exodos.

Podprla sta ga Mestna občina Ljubljana in Dijaški dom Ivana Cankarja.

Poročilo je za Platformo za medkulturno Evropo napisal **Brendan Jackson**

www.brendanjackson.co.uk

Urednica: **Sabine Frank**

Celotno poročilo, vključno s programom, spremnimi gradivi ipd. je objavljeno na spletnih straneh:

www.intercultural-europe.org

www.pozitiv.si/bitl

Ta projekt je finančno podprla Evropska komisija. Projekt ne odraža pogledov Evropske komisije in slednja ne more odgovarjati za kakršnokoli uporabo informacij v tem dokumentu. Platforma za medkulturno Evropo priznava podporo Evropske kulturne fundacije.

Kolofon:

Avtor poročila: Brendan Jackson

Urednica: Sabine Frank

Prevod v slovenščino: Maja Lovrenov in Mateja Demšič

Lektoriranje: Sabina Dobrajc

Izdajatelj: Dijaški dom Ivana Cankarja in KUD Pozitiv

Zanju: Manja Petelin, Drago Pintarič

Naklada: 300

Tisk: ProGrafika, 2012

Splošna predstavitev

Peta medkulturna izmenjava dobrih praks je potekala med 30. novembrom in 1. decembrom 2011 v Ljubljani. Organizirala jo je Platforma za medkulturno Evropo¹ skupaj z lokalnima nevladnima organizacijama KUD Pozitiv² in Zavodom Exodos³.

Izmenjava je vključila 74 udeležencev s področij umetnosti in izobraževanja, socialnega dela in politike ter goste iz Avstrije, Belgije, Švedske, Danske in Velike Britanije. Medkulturno delo z etničnimi manjšinami so predstavili in o njem razpravljali medijski in kulturni ustvarjalci, člani nevladnih organizacij, aktivisti proti diskriminaciji, antropologi in predstavniki političnih strank.

Sabine Frank in Drago Pintarič sta odprla dogodek in skupaj z ljubljanskim županom Zoranom Jankovičem⁴ pozdravila udeležence.

1. DAN – 'UDEJANJANJE RAZNOLIKOSTI, KULTIVIRANJE SOČUTJA':

Z evropske perspektive smo preučili lokalno projektno delo z manjšinami in sicer tistimi, katerih življenja so pogosto predmet vročih razprav in predsodkov, v evropskih medijih pa so po navadi predstavljene kot problem: z muslimani in Romi. Študije primerov so obravnavale dolgotrajno kontroverzo o gradnji mošeje v Ljubljani in medijsko izobraževanje romskih skupnosti.

2. DAN – 'SKUPNI PROSTORI, SKUPNE VREDNOTE, SESTAVLJENE IDENTITETE':

Seznani smo se s projekti, ki se ukvarjajo z vključujočimi temami onkraj kulturnih ločnic, kot sta skrb za okolje in medkulturno izobraževanje.

Povzetek izmenjave praks

Čeprav o vrednosti in koristi kulturne raznolikosti razpravljajo po vsej Evropi, se morajo manjše nacionalne države, ki morda kažejo obremenjenost s kulturno homogenostjo, še vedno soočati z izzivom raznolikosti, ki ga predstavljajo manjšine znotraj države ali nove manjšine od zunaj.

Ali se manjšinam posveča dovolj pozornosti?

Ali se prepoznava vloga migracij v globalni ekonomiji in ali se omogoča vključitev novih priseljencev?

Ali strah pred tujci oziroma sovraštvo do njih jemljemo dovolj resno?

Prvi dan *Izmenjave praks* je ponudil priložnost za preučitev projektov, ki se posvečajo specifičnim manjšinskim skupnostim in njihovi vlogi pri zavračanju predsodkov in stereotipiziranja; drugi dan so bili predstavljeni projekti, katerih cilj je bil izgradnja dialoga med različnimi skupnostmi, ki imajo skupno težavo, s posebnim poudarkom na okoljskih vprašanjih.

Praktiki so pokazali, kako se lahko strokovnjaki na področju kulture in izobraževanja prek procesa medkulturnega dialoga lotijo širših političnih tem kot so priznavanje manjšin, človekovih pravic ter ekonomske in socialne pravičnosti. Že pretekla srečanja *Izmenjave praks* so pokazala, da je vstopanje v ta dialog 'znanilec pravičnejše in bolj poštene socialno demokratične ureditve'⁵.

¹ <http://www.intercultural-europe.org>

² <http://www.pozitiv.si/>

³ www.exodos.si/

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Zoran_Jankovič

⁵ To je citat Françoisa Matarassa iz zaključka poročila o Dunajski izmenjavi praks 2009, »Od medkulturnega dialoga do medkulturne demokracije«.

Predstavljeni projekti gradijo razumevanje in sočutje med različnimi družbenimi in kulturnimi skupinami. Udeleženci raznolikost doživljajo kot dobrodošel in cenjeni del njihovega vsakdanjega življenja. S pomočjo strukturiranega dialoga z 'drugim', je njihov pogled postaja bolj vključujoč.

V dokumentarnem filmu projekta 'Divided God' (Razdeljeni Bog) je ena izmed mladih udeleženk, **Sara Bungartz**, tako komentirala konflikte med različnimi kulturnimi in verskimi skupinami: »Edini način, da razrešimo tovrstne probleme je, da se pogovarjamo. To pa ni tako lahko, ko govoriš različne jezike ali ko te je strah biti iskren. Zelo lahko se je ne-pogovarjati. Zaradi spoznavanja različnih kultur sem se naučila veliko o človeškem obnašanju ... To bo imelo pomembno vlogo do konca mojega življenja.«

PRAKTICIRANJE RAZNOLIKOSTI, KULTIVIRANJE SOČUTJA

Veliko predstavitev in razprav prvega dne se je vrtelo okoli **prepoznavanja in vidnosti ter zavračanja stereotipov in predsodkov**.

Rajko Muršič je za začetek ponudil antropološki pogled na idejo izključevanja in »strahu pred drugim«. Poudaril je, da je kultura človeška stvaritev in spreminjajoče se dejstvo. Poslušalce je izzval, da se zavedo, da lahko dejansko oblikujejo kulture in stališča za lastne namene ter da za odločitev, kako naj ravna drug z drugim, tudi prevzamejo odgovornost.

Predstavitve, ki so sledile, so opozorile na dejstvo, da majhne države v svojem poskusu definicije identitete svoje 'nacije' ter v poskusih iskanja 'homogenosti', pogosto ignorirajo ali stigmatizirajo nekatere manjšine znotraj svojih meja (ne glede na to, ali tam živijo že več generacij ali pa so to novi migranti). Tak primer je romska skupnost, ki se z dolgotrajno diskriminacijo sooča že skoraj po pravilu. Številni medijski projekti so pokazali načine, kako lahko izpodbijamo predsodke: nevladna organizacija Društvo zaveznikov mehkega pristanka iz Krškega je romske skupine povezala z medijskimi strokovnjaki, da bi lahko delili svoje zgodbe.

Romske skupine so bile nato deležne usposabljanja in dostopa do orodij medijske produkcije in distribucije z namenom, da bi svoje zgodbe pripeljali do medijev, ki bi zato bolje razumeli dinamiko in življenje romske skupnosti.

Cilj te pobude je bil izgradnja samozavesti Romov in povečanje njihove vidnosti in prepoznavnosti kot enakopravnih državljanov v širši skupnosti. Izobraževanje je v tem primeru ključ do vključenosti od vrtca in osnovne šole naprej, vključno z izobraževanjem staršev. Participacija in izražanje sta namreč jedro naše demokratične družbe, zato so projekt predstavljali Romi sami.

Eden od udeležencev razprave, **Michael Walling**, je opozoril, da demokratična družba ne zahteva, da bi vsi morali misliti enako, pač pa da posamezniki razmišljajo različno in vsa ta razmišljanja so legitimna, ko jih delijo z javnim prostorom.

Večina razprav na konferenci je zadevala temo nacionalizmov, ki ustvarja razlike med državljani, gradi mitologije po načelu 'Blut und Boden' in spodbuja predsodke proti nekaterim skupinam v družbi.

V razpravi o dolgotrajnih poskusih in postopkih, da bi Ljubljana le dobila mošejo, so prisotni dobili celoviti vpogled v vsa protislovja, ki so se v slovenskem okolju pojavile ob ustvarjanju pogojev za graditev mošeje v Ljubljani, o vidnosti islamske skupnosti v Sloveniji in po Evropi. Skupna ugotovitev razprave je bila, da imajo nasprotovanja gradnji novih mošej po Evropi več ali manj isti vzorec oz. isto rdečo nit islamofobije. Pod drobnogled je bila postavljena vloga politikov in njihova možnost izbire med vzpodbujanjem predsodkov in nestrpnosti in odgovornim delovanjem za zagotovitev enakih pravice za vse državljane in državljanke, ne glede na njihovo versko ali nacionalno pripadnost.

Sogovorniki razprave o mošejah so poudarili, da islamska skupnost ni homogena, kar na trhle noge postavlja stereotip o islamski skupnosti, ki ga je oblikovala tako imenovana »vojna proti terorju«, ki islamske skupnosti enači z fundamentalističnimi skupinami.

Kar zadeva islamsko skupnost v Sloveniji, je ta za razliko od tistih na Danskem, v Veliki Britaniji ali Franciji, ki so posledica imigracij iz pretežno severne Afrike, globoko kulturno evropska.

Chris Torch nas je opomnil, da ideja homogenosti in diskriminacije verskih skupin ni produkt današnjega časa, ampak ima svoje korenine globoko v zgodovini: pred 300 leti so se protestanti v Evropi soočali s podobnimi problemi kot muslimani danes. Ob predstavitvi arhitekturnega natečaja za mošejo v Ljubljani je bilo izpostavljeno, da je tudi le-ta prispeval k vidnosti islamske skupnosti, zanimanje za natečaj pa je bilo veliko tako v slovenskem prostoru kot tudi na mednarodni ravni.

Predstavitev projekta '**Divided God**' je pokazala pomembnost ustvarjanja odprtega dialoga o vprašanju verskega prepričanja. Projekt je ponudil prostor za refleksijo in dialog, ki je bil vključujoč in ki je enakovredno obravnaval tako mnenja strokovnjakov kot mladih udeležencev projekta. Projekt je udeležencem različnih starosti, spolov in etnične pripadnosti dal priložnost, da odpravijo predsodke o verskih skupnostih in gradijo na moči razumevanja ljudi z različnimi prepričanji.

Kot je to povedala **Brankica Petkovič**, je gradnja koalicij med ljudmi, mediji, umetniki ali institucijami, ključna pri rušenju zidu izolacije in nevednosti. Pomembno je, da do ljudi drugih kultur nismo pokroviteljski, pač pa da se naučimo sprejemanja.

SKUPNI PROSTORI, SKUPNE VREDNOTE, SESTAVLJENE IDENTITETE

Drugi dan je bil osredotočen na idejo iskanja skupnih točk med različnimi ljudmi in skupnostmi s pomočjo okoljskih tem.

Cilj projekta '**BITI / BEING**' je povečati okoljsko ozaveščenost mladih s temami kot so zdrava prehrana, ohranjanje čistoče dijaškega naselja, recikliranje in ponovna uporaba odpadkov. Projekt je dijake ozavestil o uporabnih okoljskih načelih v njihovem vsakdanjem življenju, hkrati pa je preko medijskega dela in festivalskih dogodkov s sporočili o odgovorni potrošnji dosegel tudi lokalno skupnost. Poletna šola in izmenjava z dijaki iz Bosne in Hercegovine in Srbije sta dali projektu mednarodno in medkulturno razsežnost.

S predstavitvami aktivistov iz Avstrije, Danske, Slovenije in Srbije so se lotili tudi teme skrbi za okolje in odgovornega sobivanja kot dejavnika v preseganju kulturnih razlik in sporov. Razpravljali so o skrbi za okolje in recikliranju v svojih lokalnih okoljih. Poudarili so potrebo, da »delujemo lokalno in mislimo globalno«. To je bilo še posebej vidno v primeru, ki ga je predstavil **Bent Blindbaek** iz organizacije Fair Denmark, projekta, ki reciklira stare računalnike lokalnih podjetij in institucij, da bi jih namenil v uporabo v izobraževalnih institucijah v Malaviju. To so bili projekti, kot je opozorila **Sabine Frank**, ki so se lotili teže kulturnih razlik tako, da so najprej nagovorili okoljsko temo. Le-te so bile integralni del akcij, ki so nagovarjale mlade, pa najsi je šlo za snemanje filmov, ples ali izdelavo koles. **Chris Torch** je to v svojem povzetku opisal kot »medkulturni aktivizem, ki vstopi skozi zadnja vrata«. Pri takih pristopih je bila v središču gradnja skupnosti in skupnega prostora, etnična ali kulturna pripadnost pa sta bili drugotnega pomena.

Del dneva so udeleženci preživeli ob ogledu umetniškega projekta v javnem prostoru, ki ga je ustvaril bolgarski umetnik **Venelin Shuralov** na obrobju mesta. Shuralov je leta 2011 zasnoval nov park z drevesi, zasajenimi v obliki labirinta, ki je bil zasnovan kot novo shajališče skupnosti, mladih in starih.

Končna predstavitev drugega dne je predstavila raziskovalni projekt: **Izobraževanje za medkulturne odnose**, ki ga izvaja Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije pri ZRC SAZU. To je prva tovrstna raziskava v Sloveniji, ki se ukvarja z medkulturnimi odnosi v

vsakdanjem življenju in išče dobre prakse na področju izobraževanja. Dodana vrednost projekta je bila vzpostavitev mreže izvajalcev dobrih praks. Rezultati raziskave so bili javnosti posredovani v obliki seminarjev, publikacij in obširnih spletnih virov.

Izmenjava praks se je končala z javnim forumom o pomenu razvoja medkulturnih kompetenc. Forum je moderiral **Chris Torch**, ki je udeležence in goste iz političnih strank pozval h komentarjem in refleksiji.

Režiser **Želimir Žilnik** je menil, da je imela Slovenija glede na svoje izkušnje in povezave z nekdanjo raznolikostjo Jugoslavije velik potencial pri udejanjanju medkulturnega dialoga. Težava je nastala, tako Žilnik, ker politične stranke tega niso prepoznale, pač pa so se zanašale na nacionalistično retoriko in ustvarjanje ozračja strahu.

Razpravljavci so izpostavili odgovornost politikov, ki bi morali biti pozitiven vzgled v njihovih okoljih. Udeleženci so podprli pomen stalnega ustvarjanja priložnosti za dialog med različnimi kulturami in perspektivami, najsi bo to v obliki iniciativ za recikliranje ali projekta za medijsko usposabljanje. Prav takšni projekti povezujejo različne ljudi, raziskujejo in s tem dekonstruirajo stereotipe in predsodke.

Vprašanje vidnosti manjšinske skupnosti, kot prvega koraka na poti k prepoznavanju njihove enakovrednosti, je bila ena od rdečih niti konference. Kot je to opozoril **Tarafa Baghajati**: »Ali želimo Evropo izločevanja ali vključevanja, Evropo medsebojnega sprejemanja ali Evropo medsebojnega zavračanja?«

Ahmed Ahkim je menil, da skupno delovanje ljudi s skupnimi izzivi, kot je to primer pri okoljskih projektih, predstavlja primer uporabe klasičnih tehnik mediacije in razreševanja sporov.

Srečanje je potekalo v angleščini, prevod iz angleščine v slovenščino in obratno je bil na voljo le na zasedanju o vključitvi Romov v javno življenje.

Zaključek

Dogodek v Ljubljani je ponudil vzpodbudno kombinacijo 22 predstavitev, dveh filmskih projekcij, gledališke predstave, študijskega obiska in javnega foruma. Predstavitve so v poročilu predstavljene kar se da celovito in nudijo koristen vpogled v prakso in osebne izkušnje udeležencev, ki se ukvarjajo z implementacijo medkulturnega dialoga.

Udeleženci **Izmenjave praks** so se strinjali, da so bile predstavitve projektov koristne in poučne prav zaradi »praktičnosti« in nakazanih rešitev, ki jih je mogoče implementirati v različnih okoljih.

Prav ti projekti zaslužijo širšo pozornost v virih, kot je »Panorama«, mednarodna zbirka virov Platforme za medkulturno Evropo.

Nabor predstavitev je ponudil orodja za spopadanje z družbeno nepravilnostjo in metodologije, s katerimi se organizacije in institucije lahko posvetijo manjšinam v svojih okoljih. Pokazal je tudi, kako graditi učinkovite koalicije in partnerstva, razviti medkulturne veščine in kompetence in kako razširjati implementacijo dobrih praks. Z orisom njihovih procesov in problemov, metod in rezultatov sta ta dneva razprave in dialoga posameznikom in organizacijam nudila tako vir navdiha kot sredstvo za preoblikovanje njihovih praks, ki jih lahko razširijo preko svojih mrež.

1. Nataša Brajdič, 2. Člani KUD Pozitiv, 3. Župan Ljubljane, Zoran Janković, 4. Občinstvo, 5. Film Divided God, 6. Brankica Petkovič, 7. Drago Pintarič, 8. Šarenka Hudorovac, 9. Dženi Rostohar, 10. Bara Kolenc, 11. Mateja Demšič, 12. Radovan Jaušovec, 13. Nedžad Grabus

1. Tarafa Baghajati, 2. Razprava, 3. Ahmed Ahkim, 4. Mirjam Hladnik Milharčič, 5. Bent Blindbaek, 6. Anton Baloh, 7/8. Študijski obisk Labirinta umetnosti, 9. Stojan Pelko, 10. Chris Torch

IZMENJAVA PRAKS PLATFORME ZA MEDKULTURNO EVROPO KOT SERIJA

Izmenjave praks za medkulturno usposabljanje je oblika dejavnosti *Platforme za medkulturno Evropo*, ki temelji na dokumentu o politikah, ki je bil pripravljen v okviru javnega posvetovanja v letih 2007/8 z naslovom »The Rainbow Paper. Intercultural Dialogue – from Practice to Policy and back«⁶.

Dokument vsebuje štiri poglavja priporočil, ki jih je *Platforma za medkulturno Evropo* predlagala ob koncu Evropskega leta medkulturnega dialoga (2008). Izmenjave praks so zasnovane tako, da naslavlja vprašanja drugega poglavja Rainbow Paper o usposabljanju za medkulturni dialog v (civilno družbenih) organizacijah. To poglavje vsebuje priporočila o pregledu sestave osebja in vladnih struktur, priročen je za volivce, prispeva k povečevanju intelektualnih virov in primerjalnemu napredovanju v evropski perspektivi.

Od vile so se že številne izmenjave praks⁷:

V Malmöju, na jugu Švedske, 15. in 16. julija 2009: povezala je strokovnjake iz umetniških in kulturnih organizacij iz vse skandinavske regije. Gostil jo je Nordijski forum za medkulturnost .

Na Dunaju, v Avstriji, 20. in 21. novembra 2009: povezala je predstavnike iz kulturnega sektorja in organizacij za pravice manjšin in migrantov. Gostil jo je IG Kultur Österreich.

V Rimu, v Italiji, 28. in 29. maja 2010: povezala je predstavnike sindikatov in drugih organizacij civilne družbe. Gostila jo je italijanska konfederacija sindikatov CGIL.

V londonskem Sidcupu, v Veliki Britaniji, 15. in 16. decembra 2010: povezala je gledališčnike, umetniške svetovalce, aktiviste proti diskriminaciji in univerzitetne profesorje, ki so razpravljali o vlogi etničnih manjšin v umetnosti v Veliki Britaniji. Gostila sta jo Border Crossings in Rose Bruford College of Theatre and Performance

Osnovni koncept

Osrednja tema *Izmenjav praks* je medkulturno delovanje civilnodružbenih organizacij v kontekstu vse večje raznolikosti prebivalstva, ki je posledica migracij in/ali obstoja avtohtonih manjšin. Glede na lokalne posebnosti, je tudi medkulturno projektno delo, še posebej če je zasnovano kot prispevek k sistemski spremembi, lahko predmet *Izmenjav praks*.

Glede na politično vlogo *Platforme za medkulturno Evropo* v okviru kulturne politike EU, nas posebej zanimajo relevantne prakse v kulturnem sektorju, še posebej tam, kjer so sodelovanja z drugimi sektorji potrebna.

Koncept *Izmenjav praks* prepoznava nujno potrebo po omogočanju in olajšanju dialoga o tem, kako različni ljudje in skupine ozaveščajo svoje izkušnje. Ta koncept gradi na načelu, da je medkulturni dialog demokratični proces, ki potrebuje in krepi kompetence udeležencev za demokratično participacijo v družbi. *Izmenjave praks* zrcalijo dolžnosti in prizadevanja Evropske unije za spoštovanje raznolikosti in skupne rešitve, ki jih lahko uporabimo tudi v lokalnih okoljih.

⁶ Glej <http://rainbowpaper.labforculture.org/signup/>

⁷ Za poročila o Izmenjavi praks Platforme pojdite na razdelek »Past Activities« naše spletne strani: www.intercultural-europe.org

Fotografije predstave Teatra Pozitiv '15. Bojevnik', ki za svoje izhodišče postavi post apokaliptični svet okoljske degradacije in kjer so edini preživeli moški. Udeleženci izmenjave praks so uživali v predstavi na začetku spoznavnega večera v Kreatoriju, v Dijaškem domu Ivana Cankarja (domu za 600 dijakov, starih med 15 in 19 let, iz vseh koncev Slovenije). Isti večer sta bila na sporedu še koncert violinistke in vokalistke Mirjam Mah in projekcija izbora kratkih dokumentarnih filmov DZMP (Društvo zaveznikov mehkega pristanka).

ZAVOD

EXODOS

Students' Halls of Residence
Ivan Cankar, Ljubljana

Education and Culture DG

Culture Programme

Ta projekt je finančno podprla Evropska komisija. Projekt ne odraža pogledov Evropske komisije in slednja ne more odgovarjati za kakršnokoli uporabo informacij v tem dokumentu. Platforma za medkulturno Evropo priznava podporo Evropske kulturne fundacije.

Platforma za medkulturno Evropo je sofinancirana s strani Evropske kulturne fundacije (ECF).

